

10. Программно-целевое управление и хозрасчет в науке / Моторыгин Б.Д., Соколов Р.А. и др. – М.: Экономика, 1991. – С. 20.

Отримано 17.02.2003

УДК 334.72

О.П.МИХАЙЛЕНКО, канд. екон. наук

Охтирський комбінат хлібопродуктів

О.А.МАЛИШ

Сумський державний педагогічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Висвітлено шляхи виходу капітального будівництва України з кризового стану в умовах переходу до ринкової економіки.

Капітальне будівництво є однією з найважливіших галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Від розвитку будівництва також залежить вихід економіки держави з кризового стану й виведення її на світовий рівень. Як правило, основні інвестиції здійснюються саме в будівництво.

В Україні будівництво сьогодні перебуває в занепаді: основні фонди зношені майже на 60%, у середньому на одну родину вони менші втричі, ніж у Росії, і вчетверо, ніж у Литві. Порівняно із західноєвропейськими країнами матеріальна база України в 3-5 разів менша стосовно житла, в 4-5 разів – щодо культури й спорту, вдвічі – щодо науки і в 5-6 разів – медицини.

Як показує світовий досвід, розвинені країни значну частину валового національного продукту витрачають на розвиток і оновлення виробництва і на капітальне будівництво (наприклад, у США останніми роками ця сума становила 3 трлн. дол.). У всіх країнах встановлюються найважливіші напрямки державних інвестицій і забезпечується їх державне фінансування. Це, насамперед, сільське господарство, видобуток золота, розвиток паливно-енергетичного комплексу та ін.

В Україні треба створити умови для реконструкції ряду важливих для економіки народного господарства підприємств, до яких належать нафтопереробні й цукрові заводи, підприємства з переробки сільськогосподарської продукції і паливно-енергетичного комплексу. Цю проблему доцільно вирішувати із залученням іноземних інвестицій.

За рахунок залучення ресурсів приватного сектора необхідно запроваджувати й розвивати на акціонерній основі виробництво вантажних автомобілів різної вантажопідйомності і випуск високоякісних будівельних матеріалів.

В Україні розроблено Концепцію переходу будівництва до ринко-

вих відносин, основа якої – роздержавлення власності, створення суб'єктів ринкових відносин у формі орендних, кооперативних, акціонерних та малих підприємств, що дасть змогу здійснити демонополізацію й розвивати конкурентні засади, перейти до ефективніших організаційних структур: концернів, кооперацій, асоціацій, холдингових компаній.

Треба відновити колишній рівень спорудження житла за рахунок коштів громадян на приватній і кооперативній основі. На сьогодні обсяги будівництва житла зменшилися майже вдвічі (при тому, що 5 млн. чол. в нашій країні стоять у черзі на житло). Потужності з виготовлення будівельних матеріалів використовуються тільки на 40%.

З огляду на вищенаведене потрібно якнайшвидше розробити механізм економічного управління будівельним комплексом; на якісні об'єкти з великим терміном служби встановити норму прибутку близько 28%. Нині рентабельність житла визначена однаковою і для збірних, і для монолітних, і для цегляних будинків, хоча якість і терміни служби вони мають різні. Для порівняння, наприклад, у Литві на цегляний котедж або п'ятиповерховий будинок норму прибутку встановлено 28, на монолітний будинок – 20, а на великопанельний через низьку якість і недовговічність – 15%.

У капітальному будівництві існує комплекс питань, пов'язаних з корпоратизацією та приватизацією виробничих об'єднань. Заміна державної форми власності на акціонерну не приведе до якісної зміни в організації діяльності підприємств, якщо не буде розроблено цілісну стратегію розвитку з чітко сформульованими цілями, структурованими за рівнем та сферами діяльності.

Акціонерна форма господарювання дасть змогу отримати добрі економічні результати як акціонерам (зростання прибутків), так і державі (збільшення прибутків від податків), а також забезпечить такі можливості:

- централізацію індивідуальних капіталів, які згодом можуть скласти великий акціонерний капітал;

- децентралізоване переливання інвестиційних і кредитних ресурсів у сфери найбільшого їх використання;

- демократизацію управління підприємствами та суспільного контролю;

- структурну реорганізацію в економіці, розвиток нових підприємств, випуск нових товарів і надання нових послуг, підвищення технологічного рівня та рентабельності підприємства;

- довгострокові перспективні інвестиції.

У капітальному будівництві державні структури перетворюються на ринкові дуже повільно через велику кількість і специфічну різноманітність господарських структур та їх елементів.

На сьогодні структура управління будівельним комплексом України має такий вигляд: Держбуд України, державні корпорації, обласні об'єднання, концерни, трести. Реформувати створені на базі галузевих міністерств концерни і асоціації, що є локальними монополістами, недоцільно через заінтересованість підприємств у збереженні тісних технологічних зв'язків і необхідність концентрації фінансових ресурсів. Існуючі концерни та асоціації можна зберегти, але їх діяльність має будуватися за такими принципами:

1. Державні корпорації, концерни та асоціації є господарськими об'єднаннями і не виконують жодних державних функцій.

2. Ці структури або мають визначений законодавством статус державних підприємств (об'єднань) (тоді всі підприємства, що входять до їх складу, обмежуються в правах), або є добровільними об'єднаннями (асоціаціями) підприємств, що користуються всіма правами, але делегують частину своїх повноважень органам управління об'єднання на договірних засадах.

3. Згідно з антимонопольним законодавством у разі монополістичних дій з боку цих структур до них застосовуються санкції аж до розформування.

4. У процесі приватизації її об'єктом, як правило, має бути підприємство, що входить до складу концерну або асоціації.

Досвід діяльності акціонерних товариств відкритого типу (на чолі з холдинговою компанією) свідчить про те, що вони є найпривабливішою на сьогодні формою переходу до економічних методів управління в будівництві. Створення холдингової компанії потребує організаційної перебудови не тільки у верхньому ешелоні керівництва, а й у нижньому – на рівні підприємницьких і будівельних організацій, які в цьому разі є центрами отримання прибутку.

Підприємництво в будівництві, як і загалом в економіці колишнього Союзу, почало розвиватися з 1987 р. після виходу відповідних постанов Уряду, а також Закону «Про кооперативи». На першому етапі розвиток малого підприємництва інтенсивно здійснювався саме через цю нову на той час форму власності (1991 р. в галузі налічувалося понад 9 тис. будівельних кооперативів з кількістю працюючих 244 тис. чол., або в середньому 27 чол. на колектив). У подальшому більшість кооперативів перетворилася на малі підприємства, під розвитку яких припав на 1993 р., коли діяли податкові пільги щодо їх діяльності. У наступні роки цей процес стабілізувався. Водночас паралельно відбу-

вались роздержавлення та приватизація будівельних організацій колишніх міністерств і відомств місцевих органів влади.

На початок 1998 р. 80% серед понад 20 тис. підприємств і організацій будівельного комплексу належали до недержавного сектора, з них 40% – приватні підприємства, решта 60% – підприємства з колективною формою власності. Серед організаційно-правових форм найпоширенішим є товариство з обмеженою відповідальністю (майже 60% загальної кількості), 8% становлять акціонерні товариства і тільки 1% – спільні підприємства.

На частку недержавних підприємств припадає 77% загального обсягу підрядних робіт і виробництва продукції промисловості будівельних матеріалів і виробів.

Отже, можна стверджувати, що недержавний сектор у будівельному комплексі вже зайняв провідне місце, а результати його діяльності багато в чому є визначальними для формування загальних показників галузі. Очевидно, що стійка тенденція до збільшення капітальних вкладень, обсягів підрядних робіт і виробництва будівельних матеріалів і виробів зумовлена, насамперед, активністю недержавного сектора будівельного комплексу.

З урахуванням того, що кількість підприємств і організацій недержавної форми власності в економіці країни дедалі збільшуватиметься, колегія Держбуду України прийняла рішення про активізацію діяльності Комітету, пов'язаної з вирішенням проблем сприяння розвитку підприємництва в будівництві. Будемо сподіватися, що воно стане відправною точкою тривалого й плідного співробітництва державних органів і підприємницьких структур у подоланні кризового стану в будівельному комплексі, стабілізації та нарощуванні виробництва, підвищенні конкурентоспроможності вітчизняного виробника [1, с.57].

В умовах структурної перебудови економіки України дуже гострою проблемою є потреба у великих іноземних інвестиціях. У більшості країн (США, Німеччині, Франції, Великій Британії) каталізатором інвестиційної активності став саме іноземний капітал, який відіграв активну роль у розвитку й структурній перебудові економіки. Останніми роками ця тенденція характерна для економіки нових індустріальних країн Південно-Східної Азії. Обсяг прямих інвестицій у ці відносно невеликі країни в кінці 80-х років перевищував 20 млрд. дол. США [2, с.134].

Україні треба використати досвід цих країн для залучення на взаємовигідних умовах прямих іноземних інвестицій з метою вирішення завдань структурної трансформації, розвитку імпортозамінних вироб-

ництв і послідовного нарощування експортного потенціалу.

За розрахунками спеціалістів, загальний обсяг необхідних іноземних інвестицій в економіку України має перевищувати 40 млрд. дол. США. На сьогодні інвестовано в 30 разів меншу суму. Україна має потенційні можливості для ефективного освоєння інвестицій на суму 2,0-2,5 млрд. дол. США [3, с.134]. Така сума дасть змогу реконструювати пріоритетні галузі промисловості за 5 років. Але щорічні обсяги іноземних інвестицій у 3-7 разів менші. Згідно з оцінкою спеціалістів Європейського Центру досліджень, підприємницький ризик інвестицій в Україну становить 80%. Саме це зумовлює незначний потік прямих інвестицій.

Україна може вийти з кризового стану, насамперед, за рахунок власних сил і коштів. Проте інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки спричинює потребу співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем.

Щоб створити ефективну систему залучення іноземних інвесторів в Україну, необхідно вивчити особливості функціонування найраціональніших систем у ряді країн. Досвід свідчить, що зовнішньоекономічні умови істотно впливають на хід реформування структури національної економіки.

1. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1999. – С.57.
2. Шпек Р. Іноземні інвестиції в Україні // Урядовий кур'єр. – 1996. – № 62. – С.5.
3. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1999. – С.134.
4. Про приватизаційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 47. – С.1341-1359.

Отримано 19.02.2003

УДК 69.003.658

Л.Г.ЛЕВІТ

Міжгалузевий інститут управління Міністерства освіти і науки України, м.Київ

ПОРІВНЯЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ЖИТЛОВЕ БУДІВНИЦТВО ЗА ФОРМАМИ ВЛАСНОСТІ

Розглядаються сучасні проблеми інвестування в житлове будівництво, виходячи з того, що в умовах ринку житло перестає бути предметом розподілу з боку держави і є товаром, до якого застосовуються загальні економічні підходи, як до будь-якого товару.

Актуальність проблеми. Вирішення житлової проблеми на сучасному етапі розвитку незалежної України є одним з пріоритетних. На це звертає увагу і Президент України Л.Д.Кучма. У своєму посланні до